

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Психолого-педагогічний факультет
Кафедра соціальної педагогіки і соціальної роботи

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Василюк Т.Г.

Реєстраційний № _____

«__» _____ 20__ р.

«__» _____ 20__ р.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ
СЕКСУАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Кваліфікаційна робота
студентки групи ЗСП-м-22
ступінь вищої освіти магістр
спеціальності 011 Освітні,
педагогічні науки
Соколенко Дар'ї Володимирівни

Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук, доцент,
Василюк Тамара Григорівна

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS_Кількість балів _____

Голова ЕК _____

Кривий Ріг – 2023

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Соколенко Дар'я Володимирівна, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело. Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомена. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ I. СЕКСУАЛЬНА КУЛЬТУРА ДІТЕЙ: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ЇЇ ДОСЛІДЖЕННЯ	9
1.1. Сексуальна культура: визначення і загальна характеристика	9
1.2. Концептуальні засади статевого виховання дітей... ..	12
1.3. Гендерні аспекти статевого виховання	17
1.4. Форми і методи реалізації статевого виховання формування сексуальної культури здобувачів освіти в освітньому середовищі.....	21
Висновки до першого розділу	25
РОЗДІЛ II. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ КОМПЛЕКСНОЇ СЕКСУАЛЬНОЇ ПРОСВІТИ	27
2.1. Розробка тренінгу «Комплексна сексуальна просвіта».....	27
2.2. Методика проведення тренінгу	28
2.3. Залучення батьків до комплексної сексуальної просвіти... ..	33
Висновки до другого розділу	36
РОЗДІЛ III. АНАЛІЗ ПЕРЕВІРКИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРЕНІНГУ «КОМПЛЕКСНА СЕКСУАЛЬНА ПРОСВІТА»	38
3.1. Аналіз результатів опитування тренінгу	38
3.2. Методичні рекомендації з організації сексуальної просвіти в освітньому закладі.....	47
Висновки до третього розділу.....	49
ВИСНОВКИ.....	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	54
ДОДАТКИ.....	59

ВСТУП

Актуальність дослідження. У підходах до виховання здобувачів освіти сучасне українське суспільство потребує кардинальних змін. Зміст виховання полягає у забезпеченні знаннями та формування розуміння цінностей національної культури, загальнолюдських цінностей, формуванні та накопиченні досвіду гуманної поведінки у найбільш важливих видах людської діяльності, вільного вибору способів самореалізації у всіх сферах життєдіяльності, самостійності прийняття рішень. І у цьому аспекті, питання статевого виховання особистості не може бути виключенням, бо саме таке виховання здобувачів освіти є проблемою багатоаспектною, ця проблема передбачає анатомо-фізіологічний, морально-психологічний, психосексуальний, медико-гігієнічний, а також юридичний компоненти. Адже саме статеve виховання є складовою частиною загального виховного процесу сім'ї та школи; спрямоване статеve виховання на формування свідомої молодої людини, до опанування молодою людиною культури міжстатевих стосунків у відповідності до загальноприйнятої системи статевих ролей. Освітній заклад має поєднати зусилля педагогів та батьків задля розв'язання завдань статевого виховання; формування у молодих людей орієнтацію на шлюб, розуміння норм шлюбно-сімейних стосунків, орієнтацію на відповідальне батьківство. На жаль, більшість навчальних закладів, загальноосвітніх шкіл та сімей неспроможні повноцінно виконувати свої виховні функції. Зважаючи на усе це - питання формування статевої культури молодої людини станом на сьогоднішній день є проблемою, не лише психолого-педагогічною, але ще й загальнодержавною.

Актуальність проблеми формування сексуальної культури також зумовлена некомпетентністю батьків та педагогів у питаннях сексуальної просвіти, це, відповідно, може призвести до відсутності ранньої орієнтації на виконання соціальної ролі у житті матері, батька, чоловіка, дружини. Сьогодні основні інститути, такі як – загальноосвітня школа та родина, покликані здійснювати на дитину виховний вплив, здебільшого статеve

виховання ототожнюють із статевою просвітою, де статево-рольовий аспект опирається на інтуїтивному розумінні його сутності педагогами. Як результат усього цього є те, що статеве виховання може здійснюватися стихійно, хаотично, та у більшості випадків просто безвідповідально.

Постановка проблеми. Освіта як соціальний інститут є однією із підструктур суспільства. Функція суспільства полягає у накопиченні та передачі досвіду культури та цивілізації спільно із зростанням наукового знання, що є запорукою розвитку суспільства. Сучасна освіта представлена як головний чинник формування держави та суспільства, культури та науки. У освіті виділити можна взаємопов'язані між собою два процеси – це навчання та виховання. Під процесом навчання ми розуміємо засвоєння здобувачами освіти під непохитним керівництвом педагога умінь, знань та навичок; інший процес має назву виховання. Під процесом виховання ми розуміємо цілеспрямований розвиток особистості для засвоєння особистістю соціального досвіду, цінностей культури, а також стандартів поведінки. Наразі сучасний світ переживає зміну підходів до питання виховання та освіти. Зумовлено це переорієнтацією освітньої системи на розвиток особистості, її моральних та особистісних якостей. Основні принципи освітньої політики передбачають знання та розуміння здобувачами освіти національних та загальнолюдських цінностей, збереження фізичного, репродуктивного, соціального, психічного та духовного здоров'я нації. Серед сучасних педагогічних проблем найбільш мало дослідженою проблемою, при цьому однією із суспільно важливих є проблема сексуальної культури. Пов'язано це, передусім із тим, що вік початку неповнолітніми статевого життя невпинно знижується, і це, у свою чергу, супроводжується розширенням діапазону венеричних захворювань, зростанням кількості штучного переривання вагітності, появою серед дівчаток-школярок матерів одначок, та й загалом відсутність у молодих людей сексуальної культури може спричинити велику шкоду фізичному здоров'ю.

Об'єкт дослідження: Процес формування комплексної сексуальної просвіти.

Предмет дослідження: Соціально-педагогічні засади формування сексуальної культури дітей у освітньому середовищі.

Мета дослідження: Теоретично дослідити феномени сексуальності дітей та визначити комплекс соціально – педагогічних засад формування сексуальної культури здобувачів освіти.

Завдання дослідження:

1. Визначити сутність та особливості поняття «сексуальна культура», розглянути підходи до визначення сексуальної культури серед вітчизняних та зарубіжних науковців.

2. Охарактеризувати концептуальні засади статевого виховання дітей.

3. Проаналізувати гендерні аспекти статевого виховання підлітків.

4. Дослідити основні підходи до психосексуального розвитку та міжстатевих відносин у підлітково-юнацькому віці.

5. Висвітлити особливості саморегуляції молоді підлітково-юнацького віку.

6. Обґрунтувати основні форми та методи формування сексуальної культури дітей у освітньому середовищі.

7. Розробити та провести тренінг для здобувачів освіти «Комплексна сексуальна просвіта».

8. Провести соціологічне дослідження тренінгу для здобувачів освіти, отримані в ході дослідження результати проаналізувати, систематизувати та графічно відобразити.

Методи дослідження: при написанні магістерської роботи було використано наступні загально наукові методи наукового дослідження: аналіз, синтез, узагальнення, історико-порівняльний метод, а також спеціальні методи: опитування, співбесіди, тренінг, бібліографічний метод, які уможливили емпіричне обґрунтування теоретичних положень магістерської роботи.

Практична значущість даного дослідження полягає у тому, що результати дослідження можна використовувати педагогам (соціальним педагогам) навчальних закладів для планування сексуального виховання здобувачів освіти та формування у них сексуальної культури. Також магістерська робота може виявитися корисною для тих людей, хто хоче поглибити та розширити власні знання із питання сексуальної культури.

База дослідження: експериментальне дослідження було проведено на базі Державного професійно – технічного навчального закладу «Дніпровський професійний залізничний ліцей». Респондентами виступили здобувачі освіти 11 класу.

Апробація результатів дослідження: підготували наукову статтю для публікації за темою: «Соціально – педагогічні засади формування сексуальної культури дітей в освітньому середовищі» та подали її до XI Міжнародної науково-практичної конференції EURASIAN SCIENTIFIC DISCUSSIONS, яка відбулася 21-23.11.2022 року в Барселоні, Іспанія.

Структура дослідження: робота має вступ, основну частину, яка, у свою чергу вміщує три розділи з підрозділами, висновки, список використаної літератури та додатки. Загальна кількість сторінок у роботі – 63. Загальна кількість позицій у списку використаної літератури – 50 одиниць. Загальна кількість таблиць – 8. Загальна кількість графіків – 8.

РОЗДІЛ І

СЕКСУАЛЬНА КУЛЬТУРА ДІТЕЙ:

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ЇЇ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Сексуальна культура: визначення і загальна характеристика

Сучасні уявлення про сексуальність визначаються соціальним, моральним та психологічним значенням, яке надавали йому попередні покоління. Як слушно було зауважено у праці «Історія і сексуальність» Мішелем Фуко, що збільшення еротичної свідомості у країнах Західного світу супроводжувалося наполегливими спробами його пригнобити, але, станом на сьогоднішній день, картина змінилася докорінно. Еротичні образи, як прямі, так і побічні, присутні скрізь, а відтак, молодь знаходиться в складній ситуації вимушених інтерпретацій нових іміджів, текстів та фактів, що безпосередньо пов'язані із сексуальною поведінкою. Наразі сексуально-еротична поведінка змінюється від репродуктивної, тобто не спрямована на продовження роду, то відповідно і потреба у легітимізації відсутня і є самоцінною [48, с.157].

У формуванні сексуальної культури уваги заслуговує репродуктивне здоров'я молодих людей, бо частими є захворювання статевої системи.

Питанню формуванню сексуальної культури присвятив свої праці і Зигмунд Фрейд, на думку якого сексуальність людині притаманна від народження, про це йдеться у його праці, яка має назву «Три нариси з теорії сексуальності».

Як стверджує С. Ройз, сексуальну культуру слід розуміти як аспект культури, що безпосередньо стосується шлюбно-сімейних вірувань, традицій, орієнтацій, цінностей, та поведінки хлопців та дівчат. В той же час інший науковець, М. Діденко, зауважує, що сексуальна культура включає в себе морально-психологічні якості людини, оцінку різноманітних граней статевого «Я», - це і ставлення підлітка до власного тіла (тілесність), і самооцінка, ступінь розуміння сексуального потягу, саморегуляцію

сексуального потягу, вміння встановлювати та підтримувати дружні стосунки та особисті контакти із особами протилежної статі.

Як вважає Слюсаренко Н. В., сексуальна культура - це є здатність особи до вироблення своєї лінії поведінки у близьких контактах, контроль своєї сексуальності, відчуття та переживання радощів від відчуття себе сексуальним / сексуальною, вміння дарувати себе людині, яку кохаєш [45, с.11]. Формування сексуальної культури школярів підлітково-юнацького віку охоплює сфери діяльності не лише педагогічного процесу, а й соціології, психології, медицини та права. При цьому, найбільш перспективними шляхами формування сексуальної культури є моральні та педагогічні процеси. Під сформованістю сексуальної культури здобувачів освіти слід розуміти ступінь розуміння ними основ здорового способу життя (далі:ЗСЖ) та втілення його у різноманітних оцінювально-поведінкових актах, у той же час під критеріями сформованості сексуальної культури слід розуміти ознаки свідомої поведінки, формується яка виключно у результаті засвоєння школярем підлітково-юнацького віку знань про ЗСЖ і знаходить власне відображення у сутнісній характеристиці особистості, у поєднанні (взаємозв'язку) із сферою діяльності.

Досліджуючи критерії сформованості у підлітків сексуальної культури, науковці керувалися природою особистості, у відповідності до якої індивід є схильним до активної діяльності на основі домінуючих суспільних інтересів, вищих соціальних та високих загальнолюдських потреб, здатності людини ставитися позитивно до дійсності спираючись на особисті цінності та суспільні ідеали.

Розглянемо критерії сексуальної культури підлітків. Серед критеріїв сексуальної культури можна виділити наступні критерії:

- фізіологічна культура;
- етична (морально-духовна) культура;
- психічна культура.

Так, фізіологічна культура передусім передбачає дотримання ЗСЖ, дотримання здобувачем освіти раціонального режиму дня, відмову від шкідливих звичок (йдеться про такі звички як : вживання наркотичних засобів, куріння), рухової активності, правильного харчування, усе це, як ми знаємо, сприяє фізичній розвиненості організму, та підвищенню працездатності. Під фізичною розвиненістю розуміють особисту гігієну, догляд за власним тілом, раціональний режим дня, загартованість, правильне (здорове та збалансоване) харчування; обізнаність підлітків зі статевими фізіологічними функціями організму людини; а також відмова особи від шкідливих звичок. Фізіологічна культура передбачає розуміння та підтримку здорової сексуальної функції та задоволення в сексуальних відносинах.

Далі розглянемо такий критерій сексуальної культури як культура психічна. Саме цей критерій (психічна культура) передбачає підготовку підлітка до статевого життя заздалегідь, йдеться не про набуття сумнівного досвіду в жодному разі (не про випадкові статеві стосунки), а мова йде саме про оволодіння культурою сексуальних та статевих стосунків. Важливим у даному аспекті є вміння контролювати сексуальні потяги, довіряти, відкривати тонкощі натури партнера [30, с.37]. Лише у такому аспекті інтимні стосунки набувають більш особистісного змісту та формують емоції позитивні (усмішку, радість, ніжність), формують бажання бути для інших привабливим. Зазначений критерій свідчить про сформованість самоконтролю у сексуальній поведінці та емоційній сфері.

Критерієм, який свідчить про сформовану сексуальну культуру молоді, є рівень етичної культури (морально-духовної). Даний критерій передбачає індивідуальний пошук найбільш сприятливої форми сексуальних стосунків, спираючись на сексуальні та загальнолюдські цінності та передбачає етичну освідченість та моральне удосконалення підлітків, присутність у них розуміння соціально прийнятних форм статевих стосунків. Даний рівень характеризується позитивно спрямованою комунікативністю підлітків, етико-статевою поведінкою, розвитком морально-духовної

культури. Критерії, які свідчать про сформованість у підлітків морально-духовної культури є пріоритетність, сформованість загальнолюдських цінностей; присутність розуміння соціально прийнятих форм статевих стосунків, наявність позитивного ідеалу [29, с.252].

Особливість сексуальної культури полягає ще й у тому, що вона обов'язково передбачає сформованість соціальної культури, у цьому аспекті йдеться про самовиховання дівчат та юнаків, соціальне удосконалення, удосконалення їх громадянської та правової досконалості, їх моральних якостей. Отже, сформована соціальна культура являється фундаментом міцної майбутньої родини, її діто-родинної компетентності. Серед показників, які характеризують соціальну культуру, можемо назвати наступні: відповідальне ставлення за долю іншої особи, сформована громадянська відповідальність, сформованість людини як майбутнього сім'янина.

Таким чином, сексуальна культура - це здатність особи до вироблення своєї лінії поведінки у близьких контактах, контроль своєї сексуальності, відчуття та переживання радощів від відчуття себе сексуальним / сексуальною, вміння дарувати себе людині, яку кохаєш. Під сформованістю сексуальної культури здобувачів освіти слід розуміти ступінь розуміння основ ЗСЖ та втілення його у різноманітних оцінювально-поведінкових актах. Рівень розвитку сексуальної культури є багатовимірною характеристикою зрілої особистості.

1.2 Концептуальні засади статевого виховання дітей

Освіта як соціальний інститут є однією із підструктур громадянського суспільства. Люди накопичують та передають досвід цивілізації та культури і саме цей процес являється запорукою розвитку суспільства. На сьогодні освіта розглядається у якості головного чинника формування держави та суспільства, культури та науки. На базі освіти виокремлюють два взаємопов'язані процеси. Це є навчання та виховання. Під навчанням ми

маємо розуміти засвоєння школярами під безпосереднім керівництвом педагога умінь, знань та навичок [26, с.67]. Під вихованням ми розуміємо цілеспрямований розвиток особистості для засвоєння особистістю соціального досвіду цінностей культури та стандартів та норм поведінки.

Світ сьогодні переживає докорінну зміну підходів до питання освіти та виховання. Зумовлено це переорієнтацією системи освіти на розвитку особистості, її моральних та особистісних якостей. Освітня політика передбачає знання та розуміння здобувачами освіти національних та загальнолюдських цінностей, самостійності у прийнятті рішень, розуміння цінностей сімейного життя, збереження фізичного, репродуктивного, соціального, психічного та духовного здоров'я нації. Для вирішення перерахованих завдань необхідно підвищити ефективність усіх напрямів виховання, у тому числі і статевого виховання у навчально-виховному процесі закладу освіти, у громадськості та сім'ї.

Розглянемо головні причини, які привертають увагу громадськості до проблем статевого виховання. Серед причин, наступні: акселерація (або прискорений розвиток здобувачів освіти); дуже низький рівень обізнаності здобувачів освіти (неповнолітніх осіб) із питаннями статі, сумнівні шляхи отримання ними такої інформації (через ЗМІ, або через однолітків, або старших знайомих); сексуальність та пов'язані із сексуальністю проблеми (йдеться передовсім про ризиковану поведінку, інфекції, що передаються статевим шляхом, ВІЛ, репродуктивне здоров'я, незапланована вагітність). Перераховані явища свідчать про незадовільну роботу, яку проводили педагоги в напрямку статевого виховання; про незадовільну методичну та теоретичну підготовку педагогів, низьку культуру батьків здобувачів освіти. У результаті виникають суперечності між виховним потенціалом загальноосвітньої школи та сім'єю із питань статевого виховання. Зважаючи на це освітня система має реалізовувати статеve виховання підрастаючого покоління [21, с.106].

Далі розглянемо сутність терміну «статеве виховання». У широкому значенні – це є вплив середовища на психосексуальний розвиток та формування індивіда. Середовище, що оточує людину є явищем динамічним та багатогранним. Впливи його не завжди заплановані, передбачувані чи бажані. У вузькому значенні термін «статеве виховання» означає процес свідомо здійснюваного та планованого, систематичного, орієнтованого на кінцевий результат, спрямованого впливу на фізичний та психічний розвиток хлопців та дівчат та оптимізації їх особистісного розвитку та діяльності в усіх зв'язаних із відносинами статі сферах життя. В такому сенсі статеве виховання передбачає наявність цілей, та відповідних цим цілям програм та методів, а також реальних виконавців. На формування особистості впливають не тільки певні особи, шкільний чи сімейний устрій, а ще і громадські установи, вулиця, увесь суспільний лад. Іншими словами – все виховує, але не усі є вихователями. Головне завдання вихователя (педагога) в оптимальному узгодженні власних позитивних виховних зусиль із реальним життям, яке до того ж є життям діалектично-суперечливим. Під статевою соціалізацією ми будемо розуміти процес, який із одного боку передбачає засвоєння передбаченого зі статтю соціального досвіду у міру входження особи у соціальне середовище; систему соціальних зв'язків; з іншого ж боку передбачає активне відтворення людиною системи взаємовідносин чоловічої та жіночої статі у активній діяльності, включення у ці взаємини. Зазначений процес являється за характером – двостороннім, особа є пасивною у тому сенсі, що вона приймає та запам'ятовує запропоноване культурою та суспільством. У той же час особа є активною, коли застосовує нею сприйняте та перетворює сприйняте на свої орієнтації та ціннісні установки. Під вихованням ми маємо розуміти формування певної активної позиції, що має стати орієнтиром у соціалізації особистості як засвоєнні особистістю моральних та культурних стандартів суспільства. Соціалізація та виховання являються векторами спільного процесу формування людини. Орієнтована соціалізація саме на освоєння соціального досвіду, що існує у часі

теперішньому. У сьогоднішні розгортається виховання, виростає із минулого та орієнтується на майбутнє.

Далі розглянемо особливості співвідношення статевого виховання та статевої просвіти. І статеві просвіта, і статево виховання базується виключно на отриманні інформації. Якщо отримана інформація залишається на рівні знань, то йдеться виключно саме про освіту, якщо інформація сприяє формуванню переконань, поглядів, ціннісних орієнтацій та стійко відображається у формуванні переконань, поглядів, ціннісних орієнтацій та знаходить своє відображення у поведінці особи, то говорити можна вже про виховання. Для того, щоб інформація мала виховне значення, цю інформацію потрібно донести в образній, яскравій та емоційній формі. Важливим є також вік, у якому саме особа отримує цю інформацію. Загалом інформація така має бути у моральному аспекті бездоганною, виховання має особистість возвеличувати [9, с.18].

Далі розглянемо медичний аспект статевої культури, цей аспект обов'язково має забезпечити зв'язок установ, що формують у здобувача освіти під час такого виховання, із проблемами здоров'я в цілому – в тому числі фізичного, психічного та сексуального здоров'я. Експерти ВОЗ дають наступне визначення сексуального здоров'я – це є комплекс пізнавальних, соматичних, соціальних та емоційних аспектів буття особистості, які її позитивно збагачують, та сприяють розвитку комунікабельності людини, роблять людину здатною кохати. Разом із тим, сексуальне здоров'я передбачає здатність насолоджуватися статевим життям, та здійснювати контроль власної сексуальної поведінки у відповідності до норм особистої та соціальної етики, свободу від неадекватних уявлень щодо людської сексуальності та других психологічних факторів, що суттєво спотворюють сексуальні стосунки та реакції.

Таким чином, медичні завдання та цілі статевого виховання полягають у допомозі молоді у формуванні сексуального здоров'я, як дуже важливого аспекту здоров'я людини в цілому. Формування ефективної системи

сексуальної (статевої) просвіти, сексопатології та служби сім'ї є просто неможливим без випереджувального розвитку теоретичної сексології, йдеться у тому числі про психологічні, еволюційно-біологічні, етнокультурні та соціологічні аспекти.

Отже, основним завданням статевого виховання є:

- формування навичок взаєморозуміння та спілкування між особами різних статей, формування здатності приймати (погоджувати) усвідомленні рішення;
- формування зрілої гармонійної особи;
- забезпечення здобувачів освіти актуальною інформацією, здатною допомогти адаптуватися до змін, які мають місце у період статевого дозрівання, прожити даний період (період дорослішання) із мінімальними психологічними втратами та досягти психологічного комфорту;
- інформування підростаюче покоління про важливість збереження репродуктивного здоров'я;
- інформування молоді про ВІЛ та інші інфекції, які передаються статевим шляхом;
- профілактика психосоціальної дезадаптації, формування основ адекватної статевої соціалізації молоді (юнаків та підлітків);
- профілактика незапланованої вагітності;
- формування у підлітків та юнаків основ здорового способу життя, позитивного відношення до планування сім'ї та відповідального батьківства.

Основною умовою становлення гармонійної особистості являється формування у здобувача освіти (у відповідності до віку) статево-рольової позиції, і провідну роль у всьому має відігравати саме сім'я, тобто йдеться виключно про атмосферу у родині, а чинниками статевої соціалізації дітей є батьки та близькі члени родини, а також однолітки.

Разом із тим, сім'я не має можливості у повній мірі забезпечити повноцінне статеве виховання, бо батьки, рівно як і близькі родичі, дуже часто просто не готові обговорювати із підлітком питання статі та сексуальності, відтак таких розмов вони намагаються здебільшого уникати. Отже, спеціалісти, які мають відповідну педагогічну підготовку, компетентно нададуть необхідну інформацію здобувачам освіти. Серед організаційних форм статевого виховання у навчальному закладі є: уроки (чи, можливо, і фрагменти уроків) у рамках наступних навчальних дисциплін: література, біологія, історія суспільствознавство; заняття факультативні – де мають бути реалізовані необхідні навчальні матеріали; семінари для батьків – зміст, тематика та організація цих семінарів мають відповідати запитам слухачів; консультативна робота для батьків та здобувачів освіти.

1.3. Гендерні аспекти статевого виховання

Чоловіки та жінки по-різному сприймають одні й ті самі явища, також по-різному усвідомлюють суперечність між умовами, які передбачають взаємодію статей у спектрі змінюваних соціальних ролей та випадки прихильності до традиційних статево-рольових стандартів, - все оце призводить до прихованих, та до відкритих конфліктів. Цю проблему досліджують у статевоу вихованні, бо саме статеве виховання і покликане для того, щоб сформувати у підлітків та юнаків чіткі поняття про жіночність та мужність, виховувати підрастаюче покоління у дусі взаємної поваги та повного взаєморозуміння між представниками різних статей [20, с.62]. Усвідомлення та прийняття відмінностей осіб протилежної статі не лише як явища цілком нормального, а ще й як цінності – це все є питанням проблемним для різних галузей такої науки як психологія. Для молодих людей актуальним питанням є побудова партнерських стосунків між статтями у яких головною складовою на їх думку має бути взаємна відповідальність за спільні дії.

У суспільстві станом на сьогоднішній день усе ще існують деякі стереотипи стосовно стосунків між чоловіками та жінками у питаннях, пов'язаних із збереженням репродуктивного здоров'я. І прикладів таких є безліч: «Вагітність дівчини – це є проблемою виключно самої дівчини», «Про контрацепцію має думати жінка, бо це є тільки її морока», «Жінка має народжувати, а чоловік – працювати», «Використання під час сексу презервативу, чоловікам задоволення не приносить», і таке подібне, це усе є стереотипи, у яких закладено повна нерівність у відповідальності жінок та чоловіків за статеві стосунки: на чоловіках, і саме на них лежить ініціатива у статевих стосунках, а вже від повальними за наслідки цих статевих стосунків перекладається на жінок. Існування таких стереотипів створює перешкоди у розвитку гармонійних між статевих відносин і у юнацькому, і у підлітковому віці, та здатне призвести до дискримінації, - йдеться саме про обмеження у реалізації прав молодих людей.

Таким чином, у статевого вихованні гендерні аспекти передусім стосуються питання збереження репродуктивного здоров'я юнаків та підлітків і є основним завданням статевого виховання. Інтересам статевого виховання слугує різноманітна діяльність підлітка, наприклад: спілкування, робота, чи пізнання, головне, щоб батьки та / або педагоги таку діяльність оцінювали з позиції наявності двох статей, суспільної цінності та важливості взаємодії між статями. Складовими виховної роботи, яку має реалізовувати педагог у рамках статевого виховання підлітків є статево-рольова соціалізація. У межах цієї роботи педагог має формувати адекватне розуміння дорослості підлітків, йдеться зокрема, про знання змісту «дорослості», розуміння істинних ознак дорослості, та її якостей та проявів; у цьому плані головний акцент варто робити на характеристиці дорослості, а саме на відповідальності; організація співробітництва між дівчатами та хлопцями на основі абсолютної рівноправності (йдеться саме про спільні сфери діяльності); залучення до виховання не тільки матерів, а й батьків; розвивати критичне мислення з метою подолання гендерних стереотипів.

Вперше термін «гендер» у наукову літеру було введено американською дослідницею Дж. В. Скотт з метою розмежувати соціальне та біологічне тлумачення рольових відносин жінок та чоловіків у соціумі. У психології під гендером слід розуміти соціально-біологічну характеристику і за допомогою цієї характеристики дається визначення таким поняттям як: «жінка», «чоловік» [24, с. 103]. Поняття «стать» являється категорією «біологічною», то соціальні психологи пояснюючи розумові здібності, поведінку, особистісні характеристики, даючи аналіз умовам розвитку представників різних статей, посилаються на біологічно зумовлені гендерні відмінності як на «відмінності статей».

Таким чином, гендер є поняття, яке характеризує уявлення у соціумі про жінку та чоловіка. Під змістом гендера ми будемо розуміти статево-рольові стереотипи, які складаються із уявлень про норми та ролі у поведінці жінок та чоловіків, та психологічні особливості чоловіків та жінок. Так, гендер являється певною регуляцією поведінки, і ця поведінка заснована на уявленнях про поведінкові норми представників статі – жінок та чоловіків. Категорія гендеру є категорією непостійною, бо змінюється культурно та історично. Наприклад, такий простий вираз: «бути чоловіком», разом як і вираз «бути жінкою» змінюється із покоління в покоління та суттєво відрізняються у різних етнічних, расових та релігійних груп, в різних соціальних прошарках. Разом із тим, розглядається гендер як базовий вимір соціальної структури суспільства спільно із віком, класовою приналежністю та другими характеристиками, які організують соціальну систему. Характеризується гендер як соціальний статус, гендер визначає індивідуальні можливості професійної діяльності, освіти, сексуальність, доступу до влади, репродуктивну поведінку та доступу до влади. У межах культурного простору окремого співтовариства діють соціальні статуси, і означає це відповідність гендеру як статусу гендерної культури [25, с.18].

Формуватися гендерні стереотипи починають із раннього дитинства, із засвоєнням дитиною пануючих у суспільстві уявлень про правильну

поведінку та розподіл обов'язків. Результатом соціалізації є освоєння дитиною певної соціальної ролі. Статеворольова та рольова соціалізація – це є розвиток гендерних ролей як стеворольової поведінки особистості та соціально зумовлених стевих ролей. Гендерні та стеві ролі пов'язані із гендерною та стевною ідентичністю особистості. Без ідентичності людина не існує як автономна та свідома особистість. Під гендерною ідентичністю ми будемо розуміти аспект свідомості, який описує переживання особою себе самої як представника певної статі. У структуру соціальної ідентичності особистості входить також і ідентичність гендерна [39, с.61]. Розуміння своєї стевної приналежності, а також становлення гендерної ідентичності особистості являється одним із напрямків соціалізації людини.

Гендерні аспекти стевого виховання важливі для розуміння та врахування ролей, які суспільство призначає чоловікам і жінкам, і впливу цих ролей на життя та розвиток кожної особи. Стеве виховання включає в себе низку аспектів, які можуть варіювати в залежності від культури, соціальних норм, традицій та інших факторів. Ось деякі з основних гендерних аспектів стевого виховання:

1. Розуміння гендеру: Це означає вивчення та розуміння того, як суспільство формує стеві ролі, стереотипи і очікування для чоловіків і жінок. Розуміння гендеру допомагає освідомити стеві нерівності та допомагає змінити їх.
2. Стева ідентичність: Люди мають право визначати свою стеву ідентичність і виражати її так, як вони відчувають. Це може включати в себе гендерні вирази, такі як одяг, волосся, макіяж, мова та інші аспекти.
3. Сексуальне виховання: Гендерне виховання також включає сексуальне виховання, яке повинно бути інклюзивним і інформативним. Це має охоплювати теми, пов'язані з сексуальними правами, відповідальністю, здоров'ям і відносинами.

4. Боротьба зі стереотипами: Важливо боротися з гендерними стереотипами, які можуть обмежувати можливості чоловіків і жінок. Це включає в себе усунення передсудів та уявлень про те, якими повинні бути чоловіки і жінки.
5. Розрізнення важливості: Гендерне виховання також повинно розглядати питання важливості і рівності, викликані статевою приналежністю. Це включає в себе боротьбу зі статевою дискримінацією та насильством.
6. Роль сім'ї та освіти: Родина і освіта грають ключову роль у формуванні гендерних поглядів дітей. Важливо сприяти вихованню гендерної свідомості та рівності в сім'ї та навчальних закладах.

Гендерні аспекти статевого виховання важливі для створення справедливого і рівноправного суспільства, де кожна особа може розкрити свій потенціал і виразити себе незалежно від своєї статевої приналежності.

1.4. Форми і методи реалізації статевого виховання та формування сексуальної культури здобувачів освіти в освітньому середовищі

Мета статевого виховання полягає у формуванні у здобувачів освіти підліткового та юнацького віку, соціальної зрілості через інтерактивне навчання. За формою проведення заняття із статевого виховання можуть бути різними. Здобувачі освіти підліткового віку, що знаходяться на початкових стадіях психосоціального розвитку, здебільшого перевагу надають пасивним методам здобуття інформації таким як: лекції та бесіди. Старшим підліткам дуже подобається саме *інтерактивне навчання (ідеться саме про мозковий штурм, рольові ігри, дискусії) та консультування* [33, с.39].

Також доцільно застосовувати таку форму навчання як *тренінг*. Під тренінгом ми будемо розуміти форму навчання, що використовує інтерактивне методи, учасники отримують змогу у емоційній та комфортній атмосфері обмінюватися знаннями та досвідом за для засвоєння нових

навичок та отримання нової інформації, нових знань. Тренінг як форма навчання, має свої особливості: присутність постійної групи учасників; просторова організація навчання; додержування певних принципів групової роботи; використання інтерактивних та активних методів роботи; вжиття знань та особистого досвіду учасників. Тренінги бувають наступних видів: тренінги особистісного зростання, комунікативні, соціально-просвітницькі та соціально-психологічні. Під соціально-психологічним тренінгом ми будемо розуміти запланований процес навчання, який безпосередньо спрямований на формування та розвиток знань, досвіду та навичок, соціальних установок у галузі міжособистісного спілкування; засіб психологічного впливу та засіб розвитку компетентності у спілкуванні.

Якщо розглянути тренінг як запланований процес, то ми можемо зазначити, що він має шість компонентів (складових) – це є мета, зміст, учасники, методи навчання, умови, тренер (ведучий). Щоб провести тренінг необхідне чітке розуміння тренера (ведучого) мети тренінгу, чітко знати учасників (цільову групу) – їх мотивацію, особливості; розуміти які методи слід застосовувати для щоб розкрити зміст та досягти мету, мають розуміти рамкові умови проведення тренінгу, мають бути обізнані з власними особливостями. Під рамковими умовами потрібно розуміти час та тривалість тренінгу, кількість учасників, приміщення де буде проведено тренінг, та ресурсне забезпечення тренінгу. Для проведення тренінгу ведучий застосовує інтерактивні та активні методи навчання: індивідуальну роботу, презентацію, роботу в парах, рольову гру, роботу у малих групах, мозковий штурм, обговорення, ігри-руханки, та обговорення [26, с.69].

Під інтерактивним ми розуміємо такий метод, який взаємодіє, знаходиться у режимі діалогу, бесіди, з кимось/чимось. Інтерактивні методи більше спрямовані на широку взаємодію учасників і один із одним, і взаємодію групи із тренером.

Під *методом мозкового штурму* ми будемо розуміти оперативний метод вирішення проблем на основі стимулювання творчої активності,

відповідно до якого учасникам обговорення дають можливість висловити якнайбільше варіантів для розв'язання, навіть фантастичних варіантів. Після чого із загальної кількості виголошених ідей обирають найбільш вдалі такі, які використані можуть бути на практиці. Доцільно використовувати мозковий штурм тоді, коли необхідно розкрити зміст поняття; відшукати шляхи розв'язання проблеми. Розглянемо основні етапи мозкового штурму:

- попередній етап, на цьому етапі необхідно чітко поставити проблему;

- основний етап – на ньому мають відбутися генерація ідей, це є дуже важливим етапом, і від нього у більшості випадків залежить успіх мозкового штурму; на даному етапі головне – це жодних обмежень, кількість ідей, абсолютна заборона на критику та оцінку (йдеться навіть про позитивне оцінювання), бо оцінювання по-перше дуже відволікає, а по-друге – збиває творчий настрій;

- відбір, групування, та оцінка ідей, особливість цього етапу полягає у тому, що він дає змогу виокремити найбільш цінні ідеї та запропонувати кінцевий результат мозкового штурму. І що найбільш важливо – на даному етапі оцінка є необхідною [24, с.158].

За правилами мозкового штурму кожен учасник тренінгу може висловити пропозиції; це слід учасникам зробити чітко, стисло та почергово; будь які пропозиції виголошені учасниками тренінгу інші учасники мають сприйняти та схвалити; робота тренера (ведучого) на даному етапі полягає у тому, що він має записати усі пропозиції учасників; коментувати та критикувати пропозиції учасників тренінгу не можна; можна лише розвивати попередні ідеї.

Далі розглянемо таку форму роботи: як *роботу в малих групах*. Ця форма заняття дає усім учасникам змогу практикувати навички співробітництва, діяти, практикувати міжособистісне спілкування (працювати та удосконалювати прийоми активного слухання, розв'язування суперечностей, вироблення загального рішення). Роботу у групах слід використовувати тоді, коли необхідно вирішити проблему із якою складно

впоратися індивідуально; коли у вас є досвід, інформація, та ресурси для взаємного обміну; коли очікуваним результатом навчання являється набуття навичок роботи у команді (командної роботи). Починати потрібно із малих груп: 2-3 учасника у групі. У міру того, як правила роботи учасниками будуть засвоєні, групи можна буде розширити – до 5-7 людей, розширюючи діапазон можливостей, навичок та досвіду її учасників. Але слід враховувати, що така дія підвищує ймовірність дезорганізації, неконструктивної поведінки та конфлікту. Чим група більша, тим більше вміння необхідно від учасників щоб кожному дати змогу висловитися. Доцільно об'єднувати у групі учасників, які мають різний рівень підготовки, за можливості тренеру слід подбати про те, щоб групи були етнічно, статево та культурно різноманітні, бо у таких групах буде стимулюватися інтенсивний обмін ідеями, та творче мислення.

Рольові ігри спільно із роботою в малих групах та *творчими завданнями* – це є основний прийом який має місце на інтерактивних заняттях. Особливість рольової гри полягає у тому, що у ній учасникам пропонується «розіграти» якусь ситуацію чи «зіграти» іншу людину. Для позначення методик означеного типу також використовуються *споріднені назви* (ділові ігри, імітації, моделювання). Ці методи створюють сприятливі умови для розвитку комунікативних навичок, критичного мислення, відпрацюванню різних варіантів поведінкових дій у проблемних ситуаціях, та навичок розв'язання проблем. Відповідно до змісту рольові ігри застосовані у тренінгу можуть бути тематично-центровими, спонтанними, особистісно-центровими, конфлікт-центровими, та такими, що розвивають упевненість у собі. Проводиться рольова гра з метою щоб: щоб учасники напрацювали досвід вирішення певних проблем; визначити ставлення учасників до визначених тем; сформуувати у учасників рольової гри усвідомлену позицію із обговорюваних ситуацій та питань [21, с.106].

Таким чином, форми проведення статевого виховання є різними: це і лекція, бесіда, а старші підлітки відають перевагу інтерактивному навчанню – це мозковий штурм, рольові ігри, дискусії та консультуванню.

Висновки до першого розділу

Опрацювання наукових джерел стосовно предмета дослідження, дає можливість зробити наступні висновки.

Сексуальна культура включає в себе морально-психологічні якості людини, оцінку різноманітних граней статевого «Я», - це і ставлення підлітка до власного тіла (тілесність), і самооцінка, ступінь розуміння сексуального потягу, саморегуляцію сексуального потягу, вміння встановлювати та підтримувати дружні стосунки та особисті контакти.

Критерії сексуальної культури підлітків наступні: фізіологічна культура; етична (морально-духовна) культура; психічна культура. Особливість сексуальної культури полягає ще й у тому, що вона обов'язково передбачає сформованість соціальної культури, у цьому аспекті йдеться про самовиховання дівчат та юнаків, соціальне удосконалення, удосконалення їх громадянської та правової досконалості, їх моральних якостей.

Сутність терміну «статеве виховання» – це є вплив середовища на психосексуальний розвиток та формування індивіда. Як статеву просвіту у структурі соціалізації учнів потрібно розглядати отримання ними знань із випадкових спостережень, знайомства із спеціальною та художньою літературою та із спілкування із однолітками.

Гендерні та статеві ролі пов'язані із гендерною та статевою ідентичністю особистості. Під гендерною ідентичністю ми будемо розуміти аспект свідомості, який описує переживання особою себе самої як представника певної статі. Розуміння своєї статевої приналежності, а також становлення гендерної ідентичності особистості, являється одним із напрямків соціалізації людини.

Форми і методи реалізації статевого виховання формування сексуальної культури здобувачів освіти в освітньому середовищі: пасивне навчання – лекції, бесіди; інтерактивне навчання - мозковий штурм, рольові ігри, дискусії; та консультування, тренінги.

РОЗДІЛ II

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ КОМПЛЕКСНОЇ СЕКСУАЛЬНОЇ ПРОСВІТИ

2.1. Розробка тренінгу «Комплексна сексуальна просвіта»

Для обґрунтування практичної значущості магістерського дослідження було розроблено та проведено тренінг, який має назву: «Комплексна сексуальна просвіта».

Мета тренінгу полягає у підвищенні рівня підготовки здобувачів освіти 11 класу у сфері сексуальної освіти та впровадження тренінгового модуля у ДПТНЗ «Дніпровський професійний залізничний ліцей» м. Дніпро, розташованого по пров. Універсальний, 7 із метою підвищення рівня сформованості у здобувачів освіти вмінь, знань та ціннісних установок, які допоможуть із відповідальністю ставитися до власного здоров'я, особистісної гігієни та благополуччя; формувати сексуальні та міжособистісні взаємини; усвідомити, яким чином їх вирішення впливатиме на благополуччя як їх самих, так і людей, які їх оточують, а ще розуміти та захищати власні права протягом усього життя.

Завдання тренінгу полягає у наступному:

1. Формування у підлітків усвідомленої мужності та жіночості, та у процесі комунікації встановити норми.
2. У рамках загальноприйнятих суспільних норм та психосексуальної культури працювати над формуванням сексуальної свідомості здобувачів освіти.
3. Здійснювати підготовку молоді до відповідального шлюбу - це суттєво допоможе молоді свідомо підійти до укладання шлюбу та усвідомити цінність подальших взаємовідносин між партнерами.
4. Готувати здобувачів освіти до свідомого та відповідального батьківства, виховувати рольову поведінку батька та матері; формувати

репродуктивну установку; працювати над розумінням відповідальності перед майбутніми дітьми.

5. Формувати здоровий спосіб життя, робити це через пояснення того, що сексуальність, батьківство, шлюб, залежать повністю саме від правильного способу життя.

6. Забезпечити права здобувача освіти на інформацію про секс, а також про методи контрацепції для запобігання небажаної вагітності;

7. Застосування особистісно-орієнтованого та диференційованого підходів до здобувачів освіти з урахуванням особливостей статі, груп ризику та віку;

8. Реалізація медико-педагогічного супроводу сексуального та статевого розвитку юнака.

Гіпотези дослідження:

А) ми передбачаємо, що здобувачі освіти недостатньо знайомлені з особливостями сексуальної культури, зокрема з нормами та етикою статевих стосунків;

Б) ми припускаємо, що у системі шкільної освіти недостатньо уваги приділяється статевого вихованню підлітків;

В) ми припускаємо, що не у всіх сім'ях батьки спілкуються з дітьми стосовно їх сексуального виховання та етики статевих відносин з особами протилежної статі.

Переконані, що запропонована нами програма статевого виховання покращить життя учнівської молоді, має захистити молодь від венеричних захворювань, незапланованої вагітності. Ми припускаємо, що саме заклад освіти, педагоги та батьки можуть стати надійними та важливими джерелами, із яких здобувач освіти буде черпати для себе усю необхідну інформацію про секс.

2.2. Методики проведення тренінгу

Виховання є цілеспрямованим процесом спрямованим на формування особистості та здійснюється через реалізацію різноманітних виховних методів. Здійснювати статеve виховання потрібно застосовуючи усі традиційні методи педагогічного впливу і не варто зводити його до рангу чогось особливого, чи таємничого.

У дослідженні ми можемо виділити такі методи:

- обговорення та аналізування проблемних ситуацій, із формами поведінки представників різної статі, пов'язаних із взаємовідносинами між чоловіками та жінками; із статево-рольовими стереотипами;

- вербальні методи навчання – це методи, що виражені в пропозиціях, мові, знаках, словах. Ми використовували вербальні методи під час спілкування задля логічного викладу інформації, у бесідах із здобувачами освіти. У процесі спілкування викладена інформація особистісний зміст та важливе значення. Мову ми використовували у наступних функціях:

- розуміння;
- передача навчальної інформації (комунікативної);
- називання об'єктів (номінативної);
- пізнавальної (когнітивної);
- розвитку мови і мислення.

Спілкування – це є міжособистісний процес, де проявляється активність особистості у вигляді обміну інформацією. Під час здійснення спілкування інформація передається та запам'ятовується. Під час спілкування здійснюється обмін знаннями, установками, духовними цінностями, та спонуканнями; спілкування здійснює прямий вплив на вольову, емоційну, інтелектуальну сфери особистості. У спілкування знаходить своє виявлення духовна культура людини, рівень розвитку духовної культури, освіти та виховання. Супроводжується спілкування певним виразом обличчя, мімікою, позою, тоном, жестами, паузами. Під час спілкування молодь засвоює культурні норми поведінки;

- наочні методи. Особливість цих методів полягає у застосуванні певних образів, зображень явищ та об'єктів, що сприймають учні. До наочних методів відносять: демонстрування, ілюстрування, самостійне спостереження.

Під ілюструванням ми розуміємо використання наочності (карт, плакатів, картин, малюнків), з метою оптимізації засвоєння інформації. Ілюстрації допомагають учням сприймати інформацію ефективніше, формувати точні поняття, конкретні уявлення. Під демонструванням ми будемо розуміти використання технічних установок та приладів. Під самостійним спостереженням ми будемо розуміти безпосереднє сприймання явищ дійсності. Спостереження – це є здатність людини бачити предмети в їх дійсності, з усіх сторін, з усіма відносинами, у які ці предмети поставлені. А ще спостереження привчають здобувачів освіти робити висновки, аналізувати, занотовувати усе у власні щоденники;

- діяльнісні методи. Даний метод має свої особливості, при цьому методі учень не отримує знання у готовому вигляді, а ці знання здобуває сама у процесі власної навчально-пізнавальної діяльності. Застосування діяльнісного методу створює можливості стосовно вироблення у молодих людей необхідних компетенцій саморозвитку, пізнавальних вмінь, та самовиховання. Саме діяльнісний метод дозволяє школярам глибоко поринути у таємниці навчального процесу, окремого предмету чи проблеми, опанувати методи його пізнання та способи вирішення завдань що стосуються організації роботи у класі із запровадженням діяльнісного методу;

- інтерактивні методи навчання. Під інтерактивними методами ми будемо розуміти спосіб взаємодії учасників навчально-виховного процесу, у процесі якого слухачі перестають грати пасивну роль та активно долучаються до роботи. Інтерактивні методи роблять освітній процес цікавим та ефективним. Загалом, інтерактивні методи є спеціальною формою пізнавальної діяльності. Наше дослідження було організовано у такий спосіб,

що у дослідженні усі учні були заохочені до процесу пізнання, і усі учні мали можливість розуміти та рефлексувати із приводу того, що вони думають та вміють. Під час дослідження було створено атмосферу взаємопідтримки та доброзичливості – це є форма співпраці та кооперації. Нами було організовано на занятті парна, індивідуальна та групова робота. Було застосовано дослідницькі процеси, роботу з документами, ділові ігри, сюжетно-рольові ігри, роботу із різними джерелами інформації, також нами було використано творчі завдання. Під час реалізації інтерактивних методів ми одночасно розв'язували наступні задачі: розвивали комунікативні навички та уміння; було здійснено емоційний контакт із слухачами; вчили здобувачів освіти дослухатися до думки свого товариша та працювати у команді; знімати нервову навантаженість підростаючого покоління, це, у свою чергу дає можливість змінювати форми їх діяльності, та переключати увагу на вузлові питання теми. Інтерактивні методи захоплюють підлітків, пробуджують у підлітків інтерес та мотивацію навчання, навчають діяти та самостійному мисленню. По своїй сутності інтерактивне навчання є навчанням діалоговим, що повністю заперечує домінування однієї думки над іншою. Мета інтерактивного навчання полягає у тому, щоб надати кожному учню виробити життєві цінності; розвивати комунікативні здібності та якості; створити атмосферу взаємодії та співпраці; створити комфортні умови навчання, які б у кожного учня викликали відчуття власної інтелектуальної спроможності, успішності, неповторності, захищеності, значущості. Особливість інтерактивного навчання полягає у тому, що воно передбачає вирішення творчих завдань, моделювання життєвих ситуацій; спільне вирішення проблем. Здобувачі освіти зможуть критично мислити, приймати продумані рішення, вирішувати складні проблеми спираючись на аналіз обставин та відповідної інформації, спілкуватися з іншими людьми, приймати участь у дискусіях. З цією метою на заняттях ми організовували індивідуальну, парну, та групову роботу, застосовували рольові ігри,

мозковий штурм, дослідницькі проекти, роботу із різними джерелами інформації.

Далі розглянемо *активні методики*, які було застосовано під час дослідження.

По-перше, це вступні методики, ці методики дозволяли створювати атмосферу довіри та доброзичливості.

По-друге – методики основні (ключові) під час ключових методик вирішується основна проблема (інтерактивні лекції, обговорення, мозковий штурм, карусель, рольові ігри).

По-третє, завершальні підсумкові (вернісаж, сенкан).

По-четверте – методики допоміжні, або як їх називають – енерджайзери, ці методики доцільно включати тоді, коли потрібно зняти напругу, змінити вид діяльності та перейти з одного етапу до іншого.

Далі розглянемо види інтерактивних методів, які були нами застосовані у ході дослідження:

-*метод мозкової атаки* – це є метод вирішення невідкладних завдань за короткий час. Сутність методу мозкової атаки полягає у тому, що потрібно виголосити якнайбільшу кількість ідей за досить незначний проміжок часу, обговорити ці ідеї та класифікувати ідеї. Використовується метод мозкової атаки для розв'язання складних проблем. Даний метод було використано у наступних видах діяльності: у роботах із великими та малими навчальними групами, в індивідуальній роботі;

-*круглий стіл* – це є метод проведення заняття для слухачів які мають певний досвід, який обговорити можна за круглим столом. На «круглому столі» учням було запропоновано спробувати обгрунтовно поставити питання по темі обговорення та дуже серйозно аргументувати підходи до їхнього вирішення, а ще повідомити про вдалий та невдалий досвід. Цей метод – «круглий стіл» - це ніби нарада, де відбувається обмін досвідом та обговорення помилок та досягнень, а також практичного досвіду. У такий спосіб учні зміст та ключові проблеми теми;

-дискусія – це є активний метод проведення занять, цей метод покликаний мобілізувати теоретичні знання та практичні навички, погляди учнів на проблему, яку досліджують, розглядають. Доречна дискусія при розгляді питань, які є спірними. Передумови використання дискусії: потрібно у складі теми, яка вивчається знайти питання, про які учні свідомо дотримуються істотно різних точок зору. Зробити це можна у ході лекцій; слід відзначити, чи стосуються ці спірні питання до інтересів, які зачіпають багатьох людей;

-ситуаційний аналіз – даний метод полягає у тому, що учні, ознайомившись із описом проблемної ситуації, самостійно діагностують проблему, аналізують проблемну ситуацію та надають власні рішення та ідеї у дискусії із іншими слухачами. У залежності від характеру висвітлення матеріалу застосовують ситуації-оцінки, ситуації-ілюстрації, ситуації-вправи. Окрім цього, ситуативний аналіз включає метод «кейз-стаді», аналізу конкретних ситуацій, та метод «інциденту»;

-аналіз конкретних ситуацій – це є аналіз що включає детальне та глибоке дослідження імітованої, або реальної ситуації. Застосування цього методу дозволяє вирішити такі навчальні цілі: розвивати аналітичне мислення, виділяти, структурувати та здійснювати ранжирування по значимості проблем; освоєння соціально-психологічних технологій вибору оптимальних варіантів ефективної взаємодії з другими людьми; підвищення мотивації до опанування навчання теорії проблеми, стимулювання інновацій.

Таким чином, для проведення тренінгу ми застосували декілька методів навчання, поєднали та скомбінували їх. Загалом застосування методів залежить від завдання, теми та умов кожного виду занять.

2.3. Залучення батьків до комплексної сексуальної освіти

Сучасні підлітки відрізняються від своїх попередників тим, що у них має місце більш ранній початок статевих відносин, досить таки часта зміна статевих партнерів, а також вони зовсім не орієнтовані на оформлення

шлюбу. Починаючи жити статевим життям, підлітки зовсім не замислюються про своє майбутнє. Підлітки здебільшого навіть не планують свій перший статевий контакт; контакт цей швидше за все є стимульованим вживанням наркотиків та алкоголю та здійснюється без контрацептивного захисту. У результаті маємо ранню підліткову вагітність та зараження інфекцією, яка передається статевим шляхом (ІПСШ).

Наша стратегія роботи полягає в тому, щоб молодь усвідомила інформацію про секс, щоб зрозуміла, що підлітковий вік є дуже важливим для їх фізичного та психічного здоров'я. А інфекції ІПСШ та перервана вагітність, які перенесені були у підлітковому віці, здатні призвести до безпліддя та порушення репродуктивного здоров'я. Наша стратегія полягає у тому, щоб стати авторитетом для здобувачів освіти, щоб вони повірили нам, повірили в інформацію яку ми їм доносимо, тобто налагодити такі взаємовідносини, щоб за стати єдиним джерелом інформації, якій можна довіряти, а не якісь там їх знайомі, однолітки, мережа Інтернет чи ЗМІ.

Окрім цього, поширеною є думка про те, що підлітки дуже часто займаються самолікуванням, для підлітків більш авторитетною буде думка якогось знайомого, чи, навіть знайомого знайомої, який буде радити йому якийсь самолікування, якість пігулки і підліток їх буде впевнено вживати, не допускаючи жодних сумнівів у доцільності чи безпечності такої дії. Такі дії підлітків пов'язані із тим, що вони зачасту бояться почути із боку оточуючих негативну реакцію. А ще, за переконанням підлітка, педагоги та лікарі – можуть покарати, повідомити батьків, призначити якийсь страшне лікування, тобто це останні люди до яких би підліток звернувся за допомогою та за порадою. Наша задача полягає у зміні поглядів підлітка на джерела інформації. Своїм тренінгом, своїми завданнями, бесідами та лекціями ми маємо переконати підлітка в тому, що педагоги та лікарі стоять на варті їхнього фізичного та психічного здоров'я, саме педагоги, лікарі та батьки (частково) здатні підібрати підліткові актуальну цікаву та пізнавальну інформацію про сексуальну культуру, навчать дбати про фізичне, соціальне

та репродуктивне здоров'я, навчать зрозуміти психологію, сексологію, та фізіологію. І, що найголовніше, ми хочемо змінити думку підлітка, що не потрібно звертатися до Інтернету, ЗМІ чи знайомого за пошуком відповідей на складні питання, потрібно звернутися до педагога – той дасть пораду, або запропонує книжку, у якій можна відшукати відповіді на усі, або майже усі питання, які хвилюють молоду людину.

Дуже часто батьки не володіють достатньою інформацією, та не мають досвіду для спілкування із власними дітьми з питань, які стосуються сексуального життя, репродуктивного здоров'я, профілактики ПСШ. На мою думку, такі батьки, більше усього, дотримуються системи виховання, що отримали самі у свої підліткові та юнацькі роки, тобто про тему сексу говорити є непристойно. Наша стратегія полягає в тому, щоб провести із батьками серію лекцій та бесід із питань, пов'язаних із сексуальним вихованням їх дій, більше ця робота нагадувала питання, які збирали батьки, та запитували і ми намагалися їх порадити як говорити із дітьми на теми пов'язані із сексуальною культурою.

У роботі із батьками ми ознайомлювали їх (батьків) із наступними питаннями:

- із тим, як їм потрібно говорити із дітьми на теми психосексуальної культури;
- про загальноприйняті норми статевої поведінки;
- як, яким чином, виховати у людині почуття відповідальності та поваги стосовно інших;
- як сформуванати адекватний погляд на взаємовідносинами між жінкою і чоловіком;
- як виховувати у дітей усвідомлене розуміння того, що потрібно мати здорову сім'ю; планувати народжуваність, необхідності у вихованні дітей;
- як розповідати дітям про здоровий спосіб життя, як вчити дітей слідкувати за власним здоров'ям, та ставитися до свого здоров'я із відповідальністю;

- вчили батьків, як розповідати своїм дітям, що таке статевий потяг, що таке секс, що таке кохання, як це відчуття розуміють дівчата та хлопці у підлітково-юнацькому віці. Як спілкуватися із особами протилежної статі.

Після тренінгу молодь буде мати певні знання із сексуальної культури, зможуть здійснити власну статеву ідентифікацію, виробити необхідну поведінку (у аспекті співвідношення з морально-естетичними нормами суспільства) поведінку особи до представників протилежної статі на етапах життєдіяльності.

Після тренінгу батьки повинні вміти забезпечити особистісну підтримку та початковий етап статевого виховання. Ми цілеспрямовано працюємо над тим, щоб батьки зрозуміли, що їхня «незручність» та «сором'язливість» створить їх дітям дуже багато проблем, які вирішувати буде досить складно, це не лише психоемоційні проблеми, а ще й невпевненість та низька самооцінка, з якою мають працювати вже психологи, і виправити її з часом буде дуже складно, та ще й вимагатиме значних капіталовкладень.

Таким чином, наша стратегія дослідження полягає у здобутті здобувачами освіти та їх батьками специфічних навичок та знань, які є необхідні молоді для здорової життєдіяльності у майбутньому. Створити доступ молоді до інформації у вільному режимі. Виробити у здобувачів освіти звичку, що за консультативною допомогою, чи за спеціалізованою інформацією, вони можуть вільно звертатися до закладів охорони здоров'я, медичних закладів, лікарка їх проконсультує та надасть усю необхідну допомогу. Здобувачі освіти мають усвідомити, що ЗМІ несуть відповідальність за роботу інформативну, передусім ця робота спрямована на забезпечення збереження здоров'я молоді та формування культури статевої відносин.

Висновки до другого розділу

Таким чином, було розроблено на проведено тренінг, який має назву: «Комплексна сексуальна освіта».

Мета тренінгу полягає у підвищенні рівня підготовки здобувачів освіти 11 класу у сфері сексуальної освіти та впровадження тренінгового модуля у ДПТНЗ ДПЗЛ.

Мета дослідження полягала у підвищенні рівня сформованості знань та ціннісних установок, які допоможуть здобувачам освіти із відповідальністю ставитися до власного здоров'я, особистісної гігієни та благополуччя; формувати сексуальні та міжособистісні взаємини; усвідомити, яким чином їх вирішення впливатиме на благополуччя як їх самих, так і людей, які їх оточують, а ще розуміти та захищати власні права протягом усього життя.

Гіпотеза дослідження: ми допускаємо, програма статевого виховання покращує життя учнівської молоді, має захистити молодь від венеричних захворювань, незапланованої вагітності.

Наше дослідження було організовано у такий спосіб, що у ньому усі здобувачі освіти були заохочені до процесу пізнання, і усі мали можливість розуміти та рефлектувати із приводу того, що вони думають та вміють.

Під час дослідження були застосовані наступні методики: вступні, основні (ключові), завершальні підсумкові (вернісаж, сенкан), допоміжні, або як їх називають – енерджайзери. Види інтерактивних методів, які були нами застосовані у ході дослідження: метод мозкової атаки круглий стіл, дискусія, ситуаційний аналіз, аналіз конкретних ситуацій.

Стратегія роботи полягає в тому, щоб молодь усвідомила інформацію про секс, щоб зрозуміла, що підлітковий вік є дуже важливим для їх фізичного та психічного здоров'я. А інфекції ППСШ та перервана вагітність, які перенесені були у підлітковому віці, здатні призвести до безпліддя та порушення репродуктивного здоров'я.

РОЗДІЛ III

АНАЛІЗ ПЕРЕВІРКИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРЕНІНГУ «КОМПЛЕКСНА СЕКУАЛЬНА ПРОСВІТА»

3.1. Аналіз результату опитування тренінгу

Експериментальне дослідження було проведено на базі ДПТНЗ «Дніпровський професійний залізничний ліцей». Респондентами виступили здобувачі освіти 11 класів. Загальна кількість респондентів у групі складає 30 осіб. Із них дівчат було 16 осіб, а хлопців було 14 осіб.

Метою нашого експериментального дослідження було проведення тренінгу для здобувачів освіти у ході якого ознайомити їх із культурою сексуальних взаємовідносин.

Програма тренінгу «Комплексна сексуальна просвіта» складалася із наступних видів роботи:

1. Лекція на тему «Поговоримо про контрацептиви».
2. Бесіда, про контрацепцію із запрошенням лікаря гінеколога.
3. Тренінг «Комплексна сексуальна просвіта»

Проводячи лекцію на визначену тему, ми зверталися до засобів наочності, щоб більше інформації здобувачі освіти могли усвідомити. У лекції та під час бесіди ми намагалися подати сучасний погляд на проблему контрацепції серед молодих людей, були надані рекомендації, які стосувалися принципів та методів індивідуального підбору, негативні та позитивні ефекти застосування гормональних контрацептивів (йдеться про КОК - комбіновані оральні контрацептиви), профілактики та усунення небажаних ускладнень.

У таблиці 3.1. ми систематизуємо отримані результати пілотного опитування групи про те, чи знали раніше учні про методи контрацепції.

Таблиця 3.1.

Чи знали ви про методи контрацепції?

Показник	Так	Ні
Дівчата	16	0
Хлопці	14	0
Разом	30	0

Із даних таблиці 3.1 ми бачимо, що раніше про методи контрацепції знали усі 16 дівчат та усі 14 хлопців, тобто усі здобувачі освіти 11 класу без винятку знали про існування контрацептивів.

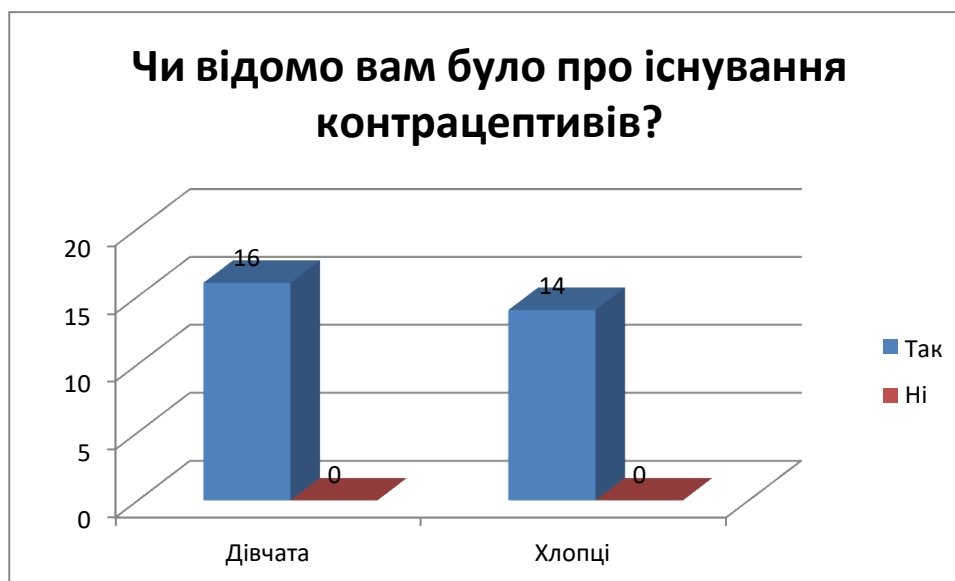

Рис. 3.1. Результати відповідей респондентів на питання «Чи відомо їм було про існування контрацепції?»

Наступне питання до групи було про те, про скільки видів контрацептивів здобувачам освіти було відомо. Отримані на це запитання відповіді ми представимо у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Про скільки видів контрацептивів вам було відомо?

Показник	Дівчата	Хлопці
1 метод	4	9
2 методи	10	5
3 методи	2	0
Більше 3-х методів	0	0

Із результатів таблиці 3.2. ми можемо побачити, що про 1 метод контрацепції було відомо 4 дівчатам та 9 хлопцям; про 2 методи контрацепції відомо було 10 дівчатам та 5 хлопцям, про 3 методи контрацепції було відомо 2 дівчатам і не було відомо жодному хлопцю; про більше 3-х методів контрацепції не було відомо нікому.

На рисунку 3.2 ми наочно відобразимо результати представлені у таблиці 3.2.

Рис. 3.2. Результати відповідей на питання: «Види контрацептивів відомі здобувачам освіти»

Наступним було моє питання до здобувачів освіти про те, чи у ході лекції, бесіди та тренінгу дізналися вони для себе щось нове? Результати відповідей на дане питання явнесу до таблиці 3.3. та відображу на рисунку 3.3

Таблиця 3.3

Чи дізналися ви про нові методи контрацепції?

Показник	Дівчата	Хлопці
Так, багато нового	7	6
Частково інформація була новою	8	7

Зовсім ні	1	1
-----------	---	---

Із таблиці 3.3 ми бачимо, що багато нового для себе взнали 7 дівчат та 6 хлопців; частково інформація була новою для 8 дівчат та 7 хлопців; і інформація зовсім не була новою для 1 хлопця і 1 дівчини.

Рис. 3.3. Результати відповідей на питання: «Чи дізналися ви про нові методи контрацепції?»

Далі у таблиці 3.4. та на рисунку 3.4. ми систематизували на питання про те, чи вважають вони інформацію отриману на тренінгу корисною?

Таблиця 3.4

Чи вважаєте ви інформацію отриману на тренінгу корисною?

Показник	Дівчата	Хлопці
Так	10	9
Частково	6	5
Ні	0	0

Із даних таблиці 3.4 ми бачимо так – інформацію отриману на тренінгукорисною вважають 10 дівчат та 9 хлопців; частково корисною отримана на тренінгу інформація виявилася для 6 дівчат та 5 хлопців; і жоден

здобувач освіти не заявив про те, що для нього ця інформація корисною не була.

Рис. 3.4. Результати відповідей здобувачів освіти на питання: «Чи виявилася інформація, отримана на тренінгу для вас корисною?»

Далі у таблиці 3.5 та на рисунку 3.5. ми відобразимо відповіді на запитання про те: від кого вони вперше дізналися про контрацептиви до цього.

Таблиця 3.5

Від кого ви дізналися про контрацептиви до цього?

Показник	Дівчата	Хлопці
Від батьків	6	4
Від вчителів у школі	1	0
Від старших братів /сестер	2	3
Від друзів	3	5
Зі спеціальної літератури	1	0
З Інтернету	1	2
З кіно, телебачення,	2	0

журналів		
----------	--	--

Із таблиці 3.5 ми бачимо, що вперше про контрацепція від батьків дізналися 6 дівчат та 4 хлопці; від педагогів у школі вперше про контрацептиви дізналися 1 дівчина і жоден хлопець; про контрацептиви вперше від старших братів / сестер дізналися 2-е дівчат та 3-е хлопців; від друзів вперше дізналися про існування та механізм дії контрацептивів 3 дівчат та 5-ро хлопців; зі спеціальної літератури вперше дізналися про контрацептиви до цього 1 дівчина та жоден хлопець; із мережі Інтернет вперше про існування контрацептивів до цього дізналася 1 дівчина та 2 хлопців; із кіно, телебачення та журналів вперше про існування контрацептивів до цього дізналися 2 дівчат та жоден хлопець.

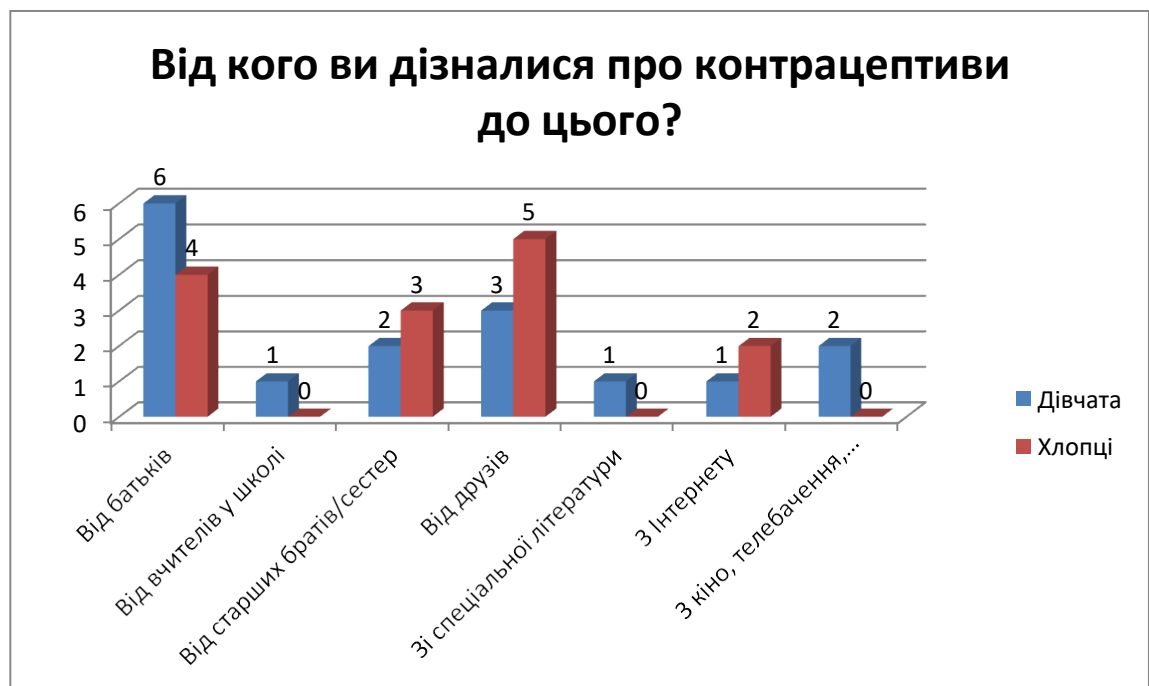

Рис. 3.5. Результати відповідей здобувачів освіти на питання: «Від кого ви дізналися про контрацептиви до цього?»

Далі ми побудуємо таблицю 3.6. та рисунок 3.6., де відобразимо результати відповідей здобувачів освіти на питання: Чи знали ви якісь міфи, які спростували на занятті?».

Таблиця 3.6*Чи знали ви якісь міфи, які спростували на занятті?*

Показник	Так	Ні
Дівчата	9	7
Хлопці	11	3
Разом	20	10

Із таблиці 3.6 ми бачимо, серед дівчат було 9 осіб, які знали міфи, які спростували після тренінгу, а серед хлопців таких було аж 11 осіб. Ну і не знали міфи 7 дівчат та 3 хлопця.

Рис. 3.6. Результати відповідей здобувачів освіти на питання: «Чи знали ви якісь міфи, які спростували на занятті?»

Далі ми побудуємо таблицю 3.7 та рис. 3.7 на яких зобразимо результати відповідей здобувачів освіти на питання: «Чи хотіли б ви ще відвідувати подібні заняття?».

Таблиця 3.7*Чи хотіли б ви ще відвідувати подібні заняття?»*

Показник	Так	Ні
Дівчата	14	2

Хлопці	10	4
Разом	24	6

Із таблиці 3.7. ми бачимо, що подібні заняття ще хотіли б відвідувати 14 дівчат та 10 хлопців; не хотіли б більше відвідувати подібні заняття 2 дівчат та 4 хлопців.

Рис. 3.7. Результати відповідей здобувачів освіти на питання: «Чи хотіли б ви ще відвідувати подібні заняття?»

Після цього, я звернулася до здобувачів освіти, щоб вони поміркували, які теми ім. були б цікаві. Відповіді я систематизувала та виклала у таблиці 3.8. та відображу на рисунку 3.8. у вигляді колової діаграми.

Таблиця 3.8

Які теми вам були б цікавими?

Тема	Кількість
Планування сім'ї	11
Особисті кордони, різниця між домаганням і фліртом	18
Хвороби, що передаються	7

статевим шляхом	
Питання фізіології та репродуктивного здоров'я	4

Із таблиці 3.8 ми бачимо, що здобувачі освіти 11-го класу цікавлять наступні теми: 11 осіб цікавить питання планування сім'ї; 18 здобувачів освіти цікавить питання про особисті кордони: різниця між домаганням та фліртом; 7 здобувачів освіти цікавить питання про хвороби, що передаються статевим шляхом; 4 здобувачів освіти цікавить питання фізіології та репродуктивного здоров'я.

Рис. 3.8. Відповіді на питання: «Які теми вам були б цікавими?»

Таким чином, лекція, бесіда та тренінг із сексуальної культури пройшов ефективно, здобувачі освіти були активними на заняттях, уважними, допитливими, ставили багато запитань, приймали активну участь в обговореннях. Із 16 дівчат 14 сказали, що вони хочуть і надалі відвідувати подібні заняття; із 14 хлопців висловили бажання відвідувати такі заняття 10 осіб. Це дуже високий показник, який свідчить про те, що тема сексуальної культури здобувачам освіти дуже необхідна, бо самим їм відшукати

актуальну, сучасну, науково-обґрунтовану інформацію дуже важко, а володіння цією інформацією суттєво покращує життя молодим людям.

3.2. Методичні рекомендації з організації сексуальної просвіти в освітньому закладі

Провівши перші два види роботи, а саме - лекцію, на якій мова йшла про систему захисту, тобто про сучасну контрацепцію, нами було виявлено, що всі здобувачі освіти 11-го класу мали уявлення про контрацептиви, і ця тема новою не виявилася ні для кого зовсім. Щодо обізнаності по різних видах контрацепції ми мали наступні показники: більшість дівчат (10) осіб знали про існування 2 методів контрацепції, у той час, як про 2 методи контрацепції відомо було лише 5 хлопцям. Більшість хлопців (9 осіб) знали про один метод контрацепції. Загалом, ситуація стосовно обізнаності дівчат та хлопців із контрацепції не може не тішити, це значить, що молоді люди піклуються про своє майбутнє, про своє фізичне та репродуктивне здоров'я, та із повною відповідальністю ставляться до планування сім'ї.

Загалом, група розділилася, близько 50 відсотків здобувачів освіти повідомили, що під час тренінгу та лекції багато чого для себе дізналися нового, а якщо бути точнішими, то таких людей виявилось 7 серед дівчат та 6 серед хлопців. Інша частина групи заявила, що прослухана інформація для них виявилася частково новою. Це свідчить про те, що сучасні молоді люди дуже допитливі, вони дуже вправно та дуже легко можуть користуватися пошуковою системою мережі Інтернет, можуть вправно та досить легко віднайти необхідну їм інформацію. Але вони ще не вміють критично ставитися до інформації, не можуть її фільтрувати. Тому завдання загальноосвітньої школи полягає у тому, щоб допомогти здобувачам освіти відрізнити актуальну та наукову інформацію від сміття, на яке не варто звертати увагу.

Проводячи бесіду із здобувачами освіти я помітила, що вони прагнуть дізнатися про сексуальну культуру якомога більше, але, в той же час, їм дуже важко погодитися, що теми статевої культури є не табуйованими, а із цими темами можна звертатися за порадою до педагогів, піднімати ці теми у розмові з батьками, а також на занятті обговоренні у класі. А ще, мною було помічена якась недовіра, особливо з боку дівчаток, до лікаря гінеколога. Але, я вважаю, що бесіди, які мають проводитися систематично, змінять цей підхід дівчаток.

Ми вважаємо, що заняття по сексуальній соціалізації потрібно проводити у рамках загальноосвітньої школи систематично, бо саме це є процес організованих психологічних, просвітніх та цілком таки стихійних впливів на особу молодшої людини, і допоможуть їй стати повноцінною людиною у сексуальному житті, забезпечують та гарантують стати повноцінною людиною у сексуальному житті, створюють позитивне ставлення до осіб протилежної статі, готують молоду людину управляти своєю сексуальністю та зберігати не лише сексуальність, а ще й репродуктивне здоров'я, формують підрастаюче покоління до сексуального партнерства; формують почуття відповідальності за психічне та фізичне здоров'я майбутнього подружжя та їх нащадків, формують культуру статевої поведінки, показником наявності цієї культури є практичні дії у сексуальному житті та міжстатевому спілкуванні, що відповідають нормам моралі. Тому розширення викладання статевого виховання серед здобувачів освіти підліткового та юнацького віку – це нагальне завдання навчального закладу, яке вимагає від педагогів та адміністрації навчального закладу підійти до цього питання дуже серйозно та із повною відповідальністю. Бо, якщо звернутися до відповіді які надали мені здобувачі освіти 11-го класу про те, де вони отримують інформацію, то це виглядає наступним чином: вперше про контрацепція від батьків дізналися 6 дівчат та 4 хлопці; від вчителів у школі вперше про контрацептиви дізналися 1 дівчина і жоден хлопець; про контрацептиви вперше від старших братів / сестер дізналися 2-е

дівчат та 3-є хлопців; від друзів вперше дізналися про існування та механізм дії контрацептивів 3 дівчат та 5-ро хлопців; зі спеціальної літератури вперше дізналися про контрацептиви до цього 1 дівчина та жоден хлопець; із мережі Інтернет вперше про існування контрацептивів до цього дізналася 1 дівчина та 2 хлопців; із кіно, телебачення та журналів вперше про існування контрацептивів до цього дізналися 2 дівчат та жоден хлопець.

Тому, уроки по сексуальному вихованні обов'язково мають входити до навчальної програми середньої загальної освіти здобувачів освіти. Заняття із сексуального виховання сприятимуть зменшенню соромливості, неуцтва, заборонності, та таємничості у питаннях, що стосуються цих проявів, а ще такі заняття попередять прояву у здобувачів освіти шкідливих звичок, та передчасного збудження статевого потягу, особистість зможе прийняти сексуальні ролі, опанувати сексуальні норми, навчитися емоційним, соціальним та сексуальним моделям поведінки по відношенню до обох статей та сексуальним партнерам, навчиться моделювати сексуальні потреби в чуттєвості та ніжності, видів сексуального переживання, засвоює сексуальні знання та завдяки цьому здобуде здатність встановлювати оптимальні стосунки з людьми своєї та протилежної статі

Висновки до третього розділу

Експериментальне дослідження було проведено на базі «Дніпровський професійний залізничний ліцей». Респондентами виступили здобувачі освіти 11 класів. Загальна кількість респондентів у групі складає 30 осіб. Із них дівчат було 16 осіб, а хлопців було 14 осіб. Метою нашого експериментального дослідження було проведення тренінгу для здобувачів освіти у ході якого ознайомити учнів із культурою сексуальних взаємовідносин.

Тренінг наш пройшов успішно, здобувачів освіти інформація зацікавила, жодного не залишила байдужим. Здобувачі освіти почали цікавитися сексологією, сексуальною психологією, інформаційною гігієною, та

фізіологією. Почали піднімати питання, пов'язані із заходами збереження психічного, фізичного та репродуктивного здоров'я.

Отже, ми переконані, що проведення занять із сексуальної культури у рамках загальноосвітнього навчального закладу є необхідним та важливим завданням, яке здатне полегшити життя та здоров'я молодих людей.

ВИСНОВКИ

Сексуальна культура включає в себе морально-психологічні якості людини, оцінку різноманітних граней статевого «Я», - це і ставлення підлітка до власного тіла (тілесність), і самооцінка, ступінь розуміння сексуального потягу, саморегуляцію сексуального потягу, вміння встановлювати та підтримувати дружні стосунки та особисті контакти.

Сутність терміну «статеве виховання» – це є вплив середовища на психосексуальний розвиток та формування індивіда. Як статеву просвіту у структурі соціалізації учнів потрібно розглядати отримання ними знань із випадкових спостережень, знайомства із спеціальною та художньою літературою та із спілкування із однолітками.

Форми і методи реалізації статевого виховання формування сексуальної культури здобувачів освіти в освітньому середовищі: пасивне навчання – лекції, бесіди; інтерактивне навчання - мозковий штурм, рольові ігри, дискусії; та консультування.

Було розроблено на проведено тренінг, який має назву: «Комплексна сексуальна просвіта». Мета тренінгу полягає у підвищенні рівня підготовки здобувачів освіти 11 класу у сфері сексуальної освіти та впровадження тренінгового модуля у Дніпровському професійному залізничному ліцеї. Мета дослідження полягала у підвищенні рівня сформованості знань та ціннісних установок, які допоможуть здобувачам освіти із відповідальністю ставитися до власного здоров'я, особистісної гігієни та благополуччя; формувати сексуальні та міжособистісні взаємини; усвідомити, яким чином їх вирішення впливатиме на благополуччя як їх самих, так і людей, які їх оточують, а ще розуміти та захищати власні права протягом усього життя.

Методики, які було застосовано під час дослідження. По-перше, це вступні методики, ці методики дозволяли створювати атмосферу довіри та доброзичливості. По-друге – методики основні (ключові) під час ключових методик вирішується основна проблема (інтерактивні лекції, обговорення,

мозковий штурм, карусель, рольові ігри). По-третє, завершальні підсумкові (вернісаж, сенкан). По-четверте – методики допоміжні, або як їх називають – енерджайзери, ці методики доцільно включати тоді, коли потрібно зняти напругу, змінити вид діяльності та перейти з одного етапу до іншого.

Види інтерактивних методів, які були нами застосовані у ході дослідження:

- метод мозкової атаки;
- круглий стіл;
- дискусія;
- ситуаційний аналіз;
- аналіз конкретних ситуацій.

Стратегія роботи полягає в тому, щоб молодь усвідомила інформацію про секс, щоб зрозуміла, що підлітковий вік є дуже важливим для їх фізичного та психічного здоров'я. А інфекції ППСШ та перервана вагітність які перенесені були у підлітковому віці здатні призвести до безпліддя та порушення репродуктивного здоров'я.

Програма тренінгу «Комплексна сексуальна просвіта» складалася із наступних видів роботи:

1. Лекція на тему «Поговоримо про контрацептиви».
2. Бесіда, про контрацепцію із запрошенням лікаря гінеколога.
3. Тренінг «Комплексна сексуальна просвіта»

Тема лекції була обрана не просто так, саме молоді дівчата, жінки вважаються "проблемною" групою стосовно вибору та використання контрацептивних засобів. Це обумовлено саме тим, що у більшості сімей статеве виховання не адекватне, а у школі це питання не вивчають зовсім. Тому інформацію що стосуються сексуальних стосунків та їх наслідків вони отримують із свого оточення, яке найчастіше неправильне та недостатнє. У більшості молодих людей відсутнє усвідомлення між сексуальними стосунками та вагітністю. У лекції та підчас бесіди ми намагалися подати сучасний погляд на проблему контрацепції серед молодих людей, були

надані рекомендації, які стосувалися принципів та методів індивідуального підбору, негативні та позитивні ефекти застосування гормональних контрацептивів, профілактики та усунення небажаних ускладнень.

Але у ході перевірки результатів дослідження нами було виявлено, що усім хлопцям, та й усім дівчатам 11-го класу про існування контрацепції відомо. І це дуже добре, тому що якщо ти про це знаєш, то вже зможеш себе захистити. Разом із тим, здобувачі освіти виявили величезний інтерес до сексуального виховання, майже 90 відсотків виявили готовність і надалі відвідувати подібні заняття. Інформацію, отриману на тренінгу корисною вважають 10 дівчат та 9 хлопців; частково корисною отримана на тренінгу інформація виявилася для 6 дівчат та 5 хлопців; і жоден здобувач освіти не заявив про те, що для нього ця інформація корисною не була.

Також ми отримали відгук здобувачів освіти, вони перерахували теми, які їм було б цікаво почути у рамках занять по сексуальному вихованню : здобувачів освіти 11-го класу цікавлять наступні теми: 11 осіб цікавить питання планування сім'ї; 18 здобувачів освіти цікавить питання про особисті кордони: різниця між домаганням та фліртом; 7 здобувачів освіти цікавить питання про хвороби, що передаються статевим шляхом; 4 здобувачі освіти цікавить питання фізіології та репродуктивного здоров'я.

Таким чином, тренінг наш пройшов успішно, здобувачів освіти інформація зацікавила, жодного не залишила байдужим. Здобувачі освіти почали цікавитися сексологією, сексуальною психологією, інформаційною гігієною, та фізіологією. Почали піднімати питання, пов'язані із заходами збереження психічного, фізичного та репродуктивного здоров'я.

Отже, ми переконані, що проведення занять із сексуальної культури у рамках загальноосвітнього навчального закладу є необхідним та важливим завданням, яке здатне полегшити життя та здоров'я молодих людей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бастун, Н. Сексуальне виховання підлітків та молоді зі зниженим інтелектом. К. : Держсоцслужба, 2007. 80 с.
2. Бондар Т. В. Актуальні опитування осені 2017 р.: молодіжна політика, інклюзивна освіта, статеве життя, сексуальне насильство. Український соціум. 2017. № 4. С. 178-189.
3. Бабюк, І. О. Статеве виховання дітей і підлітків- інвалідів [Текст] : учбово- метод. посібник. Донецький обласний центр соціальних служб для молоді. Донецьк : [б.в.], 1998. 30 с.
4. Бабюк І. О. Проблеми сексуального здоров'я молодої родини: соціальні, психологічні та медичні аспекти; Донец. обл. центр соц. служб для молоді. Донецьк, 1998. 141 с.
5. Балакірева О. М., Корегін О.Я., Новицька В.П., Цисар І.В. Формування сексуальної культури молоді.; Держ. ін-т пробл. сім'ї та молоді, Укр. ін-т соц. дослідж., Укр.-канад. проект "Молодь за здоров'я - 2". К., 2004. 132 с.
6. Брижань О. Ю. Концептуалізація сексуальності у філософській антропології : автореф. дис. ... канд. філософ. наук : 09.00.04; МОНМС України, Тавр. нац. ун-т ім. В.І. Вернадського. Сімф., 2012. 16 с.
7. Воронова Ю. В. Соціально-психологічні детермінанти віктимної поведінки неповнолітніх жертв сексуальних злочинів : Автореф. дис... канд. психол. наук. Нац. ун-т внутр. справ. Х., 2005. 21 с
8. Відверта розмова про "це" [Текст] : перший підручник із сексуального виховання вашої дитини : [для дітей мол. та серд. шк. віку]. Пер. О. Юндіна ; заг. ред. П. Ф. Кабре. К. : Країна Мрій, 2008. 208 с.
9. Васянович Г. П. Актуальні проблеми гуманітарної освіти в ПТНЗ : монографія. Г. П. Васянович, С. М. Вдович, Г. С. Дегтярьова, О. О. Музальов, В. Д. Онищенко; НАПН України, Львів. наук.-практ. центр проф.-техн. освіти. Л. : Корпан Б.І., 2011. 242 с.

10. Гендерний розвиток у суспільстві : Конспекти лекцій. Ред.: К. М. Левківський, С. П. Юдіна. К. : Полігр. центр "Фоліант", 2005. 352 с.
11. Говорун Т. В. Стать та сексуальність: психологічний ракурс : Навч. посіб. Т. : Навч. кн.-Богдан, 1999. 384 с.
12. Грисюк В. П. Репрезентація сексуальності в Інтернет-ЗМІ України: основні підходи. Держава та регіони. Сер. Соц. комунікації. 2019. № 3. С. 92-97
13. Діденко С. В. Психологія сексуальності і сексуальних стосунків : Навч. посіб.; Ін-т післядиплом. освіти Київ. нац. ун-ту ім. Т.Шевченка. К., 2003. 322 с.
14. Дікова-Фаворська Д. М. Репродуктивні практики в контексті молодіжної повсякденності: фактори актуалізації : автореф. дис... канд. соціол. наук : 22.00.04; Харк. нац. ун-т ім. В.Н.Каразіна. Х., 2008. 20 с.
15. Дубовик М. О. Батьківські стилі виховання та сексуальна поведінка осіб з розладами аутистичного спектра. Теоретичні і прикладні проблеми психології. 2015. № 3. С. 165-174
16. Журавльова Л. П. Вплив сімейного виховання на особливості міжстатевих стосунків дівчат-підлітків. Наука і освіта. 2007. № 3. С. 25-28.
17. Іванов Д. І. Любов і сексуальність у структурі сімейних стосунків. Наука і освіта. 2009. № 3. С. 18-20.
18. Івахненко Т. П. Проблема формування сексуальної культури молоді – інноваційна концепція сучасної освіти. Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Сер. : Психолого-педагогічні науки. 2012. № 1. С. 20-24.
19. Івахненко Т. П. Вплив виховних традицій на формування культури міжстатевих стосунків (сексуальний аспект). Наукові записки [Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова]. Серія : Педагогічні та історичні науки. 2011. Вип. 97. С. 74-82

20. Івахненко Т. П. Соціально-педагогічні проблеми формування сексуальної культури особистості. Вісн. Черкас. ун-ту. Сер. Пед. науки. 2010. Вип. 176. С. 57-62.
21. Івахненко Т. П. Формування сексуальної культури молоді як один із аспектів загальної культури особистості. Вісн. Черкас. ун-ту. Сер. Пед. науки. 2010. Вип. 183, ч. 1. С. 106-110.
22. Калашникова Л. Статева свідомість як чинник формування сексуальних девіацій у підлітковому віці. Соц. психологія. 2011. № 1. С. 144-150.
23. Кришталь В. В. Сексологія : навч. посіб. Х. : Фоліо, 2008. 990 с.
24. Кравець В. П. Збереження репродуктивного здоров'я вихованців інтернатних закладів : Навч.-метод. посіб. для студ. вузів. Т. : Навч. кн.-Богдан, 2002. 179 с.
25. Кізь О. Б. Формування психологічної готовності вихованців інтернатних закладів до створення сім'ї : Автореф. дис... канд. психол. наук : 19.00.07.; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. К., 2003. 20 с.
26. Козачук О. А. Психологічні особливості ставлення батьків до гомоГендерної сексуальної поведінки їхньої дитини. Наука і освіта. 2009. № 10. С. 67-69
27. Козачук О. А. Гомосексуальність як хвороба і варіант норми. Наука і освіта. 2009. № 1/2. С. 75-78
28. Корчова Г. Л. Соціально-педагогічні умови профілактики статевих девіацій старшокласників : Автореф. дис... канд. пед. наук; Ін-т пробл. виховання АПН України. К., 2006. 18 с.
29. Кухаренко О. О. Дослідження сексуальної культури в Україні й світі. Культура України. Серія : Культурологія. 2015. Вип. 49. С. 252-263.
30. Ларіонова Н. Б. Зміст підготовки педагогів до сексуального виховання дитини. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. 2016. № 6(1). С. 37-44

31. Луценко О. Г. Стили виховання, особливості психо- і сомато-сексуального розвитку пацієнтів із біполярним афективним розладом. Медична психологія. 2014. Т. 9, № 1. С. 19-24.
32. Марків О. Діагностика якості сучасного стану соціально-психологічного здоров'я студентської молоді. Вища освіта України. 2010. № 1. С. 90-96.
33. Настенко Н. Соціальне проектування та інші сучасні форми виховної роботи в школі. Післядиплом. освіта в Україні. 2006. № 1. С. 39-41.
34. Олійник Л. М. Статеве виховання : навч. посіб. Миколаїв : Прінт-Експрес, 2009. 112 с.
35. Олексієнко Я. І. Формування здорового способу життя та ціннісного ставлення молоді до власного здоров'я : метод. посіб. Черкас. нац. ун-т ім. Б.Хмельницького. Черкаси, 2006. 208 с.
36. Психологія сексуального розвитку : Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Уклад.: Н. П. Максимчук; Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. Кам'янець-Поділ. : ПП Буйницький О.А., 2006. 144 с.
37. Петрунько, О.В. Актуальні проблеми сексуального виховання підлітків: посіб. К. : ДЦССМ, 2004. 80 с.
38. Пісоцький В. П. Психосексуальний розвиток індивіда : Навч.-метод. посіб. для студ. пед. вузів. Ніжин: Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М.Гоголя, 2000. 36 с.
39. Петрунько О. В. Актуальні проблеми сексуального виховання підлітків : Посіб.; К.: Держ. центр соц. служб для молоді М-ва України у справах сім'ї, дітей та молоді, 2004. 80 с.
40. Рингач Н. О. Сексуальна культура українських підлітків. Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. - 2011. - Вип. 17. - С. 482-487.
41. Рогожина О. Сексуальна освіта школярів як наукова проблема. Acta paedagogika volynienses. 2021. Вип. 3. С. 241-247.

42. Романцова С. В. Запобігання сексуальному насильству щодо дітей в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08; Національний університет "Львівська політехніка". Львів, 2018. 19 с.
43. Семенюк Л. Л. До питання про статеве виховання підлітків. Буков. мед. вісн. 2000. 4, № 2/3. С. 13-15
44. Сечейко О. В. Психологічні детермінанти сексуальної поведінки підлітків : Автореф. дис... канд. психол. наук : 19.00.07; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. К., 2000. 21 с.
45. Слюсаренко Н. В. Сексуальне виховання молодого покоління як психолого-педагогічна проблема. Педагогічний альманах. 2017. Вип. 35. С. 10-15.
46. Седих К. Сексуальність: психологія, біологія, культура: навч. посіб. Полтава: Аструя, 2021. 246с.
47. Суковата В. А. Філософія Іншого у ХХ сторіччі: раса, нація, гендер : автореф. дис... д-ра філос. наук: 09.00.04. Харк. нац. ун-т ім. В.Н.Каразіна. Х., 2009. 36 с.
48. Федик О. Проблеми сексуальної культури сучасної молоді. Вісник Прикарпатського університету. Філософські і психологічні науки. 2014. Вип. 18. С. 157-162.
49. Формування сексуальної культури молоді. Заг. ред. О. О. Яременко ; Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, Український ін-т соціальних досліджень, Українсько-канадський проект "Молодь за здоров'я-2". К., 2004. 132 с.
50. Чміль Г. П. Тіло як реальність у знаковій системі екранної культури та сексуальність як її ідеологія. Культурологічна думка. 2020. № 17. С. 19-44.

Деякі завдання тренінгу

Мета : проінформувати дітей про наслідки ранніх статевих стосунків, розвивати навички, необхідні для збереження власного здоров'я.

Форма проведення: просвітницький тренінг

Час виконання: 45 хвилин

Цільова аудиторія: підлітки, віком від 16-17 років

Хід тренінгу

Ви на порозі дорослого життя, коли ваш організм набуває нових ознак, коли виникає перший статевий потяг, що є відображенням одного з найсильніших інстинктів – статевого.

Дуже часто ми можемо почути питання: В якому віці краще починати статеве життя? Та ви і самі, мабуть, не раз замислювалися над цим.

В багатьох країнах існують вікові обмеження для сексуальної згоди і варіюють вони в віці від 14 до 18 років. Хоча існують країни, в яких не встановлено вікових обмежень. До таких країн належать Оман та Саудівська Аравія. В таких країнах як Ємен вік, з якого можна вступати у відносини, складає 9 років, а в Мексиці – з 12 років. В Японії вік сексуальної згоди 13 років; в Франції, Греції, Польщі, Швеції, Румунії – 15 років; Грузія, Молдова – 16 років; Ірландія – 17; Туреччина, Ватикан, Філіппіни -18 років. Найбільші обмеження встановлені на Мадагаскарі – 22 роки. Вік сексуальної згоди в Україні сягає 16 років. Тож як бачите, однозначної відповіді на це запитання немає. Це залежить від багатьох факторів і в першу чергу від вашої готовності серйозно говорити про секс з вашим партнером, обговорювати з ним питання контрацепції. Звичайно, це особиста справа кожного, але ви не повинні забувати, що будь-яке ваше рішення спричинює наслідки, і які вони будуть – позитивні чи негативні - залежить тільки від вас. Але перш за все,

ви повинні пам'ятати, що саме в 22 роки завершується дозрівання статевої системи жінки і це найсприятливіший час для початку статевого життя.

I. Вправа « Мої думки »

Мета: визначити основні причини ранніх статевих стосунків

Обладнання – дошка і стікери

На дошці в центрі кола написано питання: « Що спонукає підлітків до ранніх статевих стосунків?» учні на стікерах пишуть варіанти своїх відповідей та прикріплюють на дошку.

II. Вправа « За і проти »

Мета : виявити плюси та мінуси ранніх стосунків

Учні об'єднуються у дві групи, в яких обговорюються позитивні і негативні сторони ранніх статевих стосунків. Результати фіксуються на дошці і робиться загальний висновок.

Інформаційне повідомлення « Наслідки ранніх статевих стосунків »

Мета: надати учням інформацію про наслідки ранніх статевих стосунків.

Дуже часто підлітки вважають себе вже дорослими і в праві чинити як забажають. Але доросле життя вимагає відповідальності за свої вчинки і підлітки можуть просто не усвідомлювати всіх проблем.

Ранні статеві стосунки можуть призвести до негативних наслідків, найпоширенішими з яких є:

1. Стрес, який в подальшому може спричинити вживання алкоголю, тютюнопаління. Стрес може перейти в затяжну депресію або невроз, який може завершитися і самогубством підлітка.

2. Психологічна травма, отримана в підлітковому віці може спричинити особистісні конфлікти і людина не в змозі буде побудувати нормальні стосунки в сім'ї.

3. Небажана вагітність .

4. Статеві інфекції, які ведуть до захворювань статевої системи і часто є причиною безпліддя.

5. В останні роки вчені фіксують помолодіння пухлин статевої системи і пов'язують це з ранніми статевими стосунками.

Питання для обговорення: Як ви думаєте, чи готова 15-річна дівчинка виносити здорову дитину і не нашкодити собі?

Щоб уникнути більшості проблем, пов'язаних з ранніми статевими стосунками, необхідно використовувати контрацептиви. Коли ми починаємо згадувати про контрацепцію, то перше що приходить на думку – це презерватив. Звичайно, це найпоширеніший і найдоступніший засіб. Існують і інші засоби, але вони обов'язково потребують консультації лікаря. Презерватив призначений для захисту при сексуальних контактах, адже існує більше 30 різних інфекцій, які передаються статевим шляхом.

Організм людини так влаштований, що більшість хвороб здатен подолати самостійно, але від інфекцій, що передаються статевим шляхом не може. В даній ситуації необхідна консультація та допомога лікаря.

III. Вправа « Обери потрібне »

Мета: виявити рівень знань дітей про хвороби, що передаються статевим шляхом.

На дошці на стікерах написані назви хвороб. Учням необхідно поділити їх на дві групи: захворювання, що передаються статевим шляхом та інша категорія (кандидоз, хламідіоз, уретрит, гонорея, плеврит, гастрит, ВІЛ, отит, сифіліс, гайморит, трихомоніаз, дифтерія, дерматит).

Висновок: щоб уникнути зараження необхідно використовувати засоби захисту, але якщо відбулося зараження, то тільки своєчасне звернення до лікаря та лікування можуть стати гарантом вашого здоров'я.

IV. Вправа «Міф чи реальність»

Мета : поширити інформованість учасників про контрацептиви.

Коли буде звучати правильна відповідь учні піднімають праву руку, коли невірна – ліву руку.

Використання контрацептивів спричинює різноманітні наслідки, основними з яких є:

1. Тимчасова втрата можливості завагітніти.
2. Ріст вусів.
3. Повітряну кульку можна використовувати як презерватив.
4. Збільшення ваги.
5. Зменшення ризику виникнення раку.
6. Зміна гормонального балансу.
7. Зменшення статевого потягу.
8. Виникнення тромбозу.
9. Профілактика доброякісних утворень молочної залози.

V. Вправа « Закінчить історію». Спрогнозуйте можливий розвиток ситуації.

Вони навчалися в одному класі і давно подобались один одному. Одного разу вони опинилися в одній компанії, де хлопці для гарного настрою принесли алкогольні напої. Через деякий час вечірка набула нових фарб. І це сталося. Минув час і дівчина зрозуміла, що завагітніла. Вона дуже злякалась і нікому про це не сказала. Але згодом, мама дівчини помітила зміни, що відбувалися з її донькою і здогадалась про вагітність. Визвав дівчину на розмову, мама сказала їй...

Питання для обговорення:

1. Як би ви вчинили на місці мами?
2. Яке, на вашу думку, правильне рішення?
3. Хто відповідальний в даній ситуації?

Підсумки заняття.

Отже, початок статевої зрілості характеризується формуванням своєрідних відносин, які є унікальними для кожного. Це новий етап, який несе закоханість, піднесені почуття, а також ранні статеві стосунки, що не підкріплені психологічною зрілістю. Підлітки ще не здатні передбачити наслідки сексуальної активності, що може призвести до руйнування

особистості. Тож, добре подумайте, чи потрібне вам це експериментування, яке може призвести до внутрішніх конфліктів та непередбачуваних наслідків.